

Dotace proškrtám, v řetězcích chci nižší ceny i více českých potravin

31.8.2023 - | Ministerstvo zemědělství ČR

S rozdáváním dotací je konec. Podpora státu má směřovat jen tam, kde si žadatel skutečně nemá jak pomoci, říká lidovecký ministr zemědělství Marek Výborný. V rozhovoru pro HN mimo jiné prozrazuje, jak chce podporovat české potraviny.

V čele Ministerstva zemědělství je bývalý předseda KDU-ČSL Marek Výborný necelé tři měsíce. A protože se většinu kariéry věnoval školství a humanitním vědám, vyslechl si hodně pochybovačných poznámek ohledně svojí kvalifikace pro tento post. V rozhovoru pro HN popisuje, jak se s resortem sžil, jak ho přijali zemědělci na nedávné události sezony – veletrhu Země živitelka. Během následujících 14 dnů se pak hodlá setkat se zástupci všech velkých obchodních řetězců působících v Česku. „Budu chtít od nich slyšet hodně věcí týkajících se cen potravin. Ale i třeba toho, do jaké míry jsou schopni a ochotni zařadit do své nabídky české potraviny – to je velmi důležité téma,“ říká Výborný. Mluví také o otevření prodejny s výhradně českými potravinami nebo o dotacích.

Jak se po necelých třech měsících cítíte v úřadu, do něhož jste nakročil prakticky bez jakýchkoli zkušeností se zemědělstvím?

Ministr je na prvním místě člověk, který má svůj resort manažersky řídit. A já nevím v České republice o nikom, kdo by rozuměl rostlinné výrobě, živočišné výrobě, vodě, vodohospodářství, lesům, včelařství, rybářství a ještě složité právní problematice stran pozemkových úprav. Ten resort je krásný a široký. Snažím se maximálně využít profesionálního týmu, který kolem sebe mám. Nenastupoval jsem na ministerstvo, které by bylo v rozvratu. Jsou tady skvělí, loajální odborníci.

Dal jste si jako učitel nějaké lekce, abyste do resortu rychleji zaplul?

Ano, je to tak, že člověk musí řadu věcí „navnímat“. Ale když něco dělám, vždy se to snažím dělat naplno. Tak jako jsem – ač jako neprávnik – se svým týmem rozjel věci týkající se exekucí nebo projekt milostivého léta, stejně naplno se nyní věnuji zemědělství.

Vrátil jste se ze Země živitelky, kde premiér Petr Fiala řekl, že potravináři by měli občanům vrátit podporu státu z dob energetické krize nižšími cenami potravin. Podle expředsedy TOP 09 Miroslava Kalouska jde o krystalické nepochopení tržní ekonomiky. Jak to vidíte vy?

Nechci komentovat Miroslava Kalouska. Nejsem ministr cenotvorby. Nepřijdu sem ráno a neřeknu, kolik dnes bude stát kilo jablek nebo bochník chleba. Premiérův výrok interpretuji jinak než pan Kalousek. S předsedou vlády jsme se dohodli, že v rámci Živitelky uspořádáme kulatý stůl i s potravináři, ten se uskutečnil a byl hodnocen velmi pozitivně. Během hodinové intenzivní debaty jsme potravinářům připomněli i to, co říkal premiér – že jsme jim během energetické krize skutečně pomohli. A teď chceme, abychom všichni – od prvovýrobců až po obchodníky – hráli fér hru. Ta v sobě obsahuje i přiměřené marže. S premiérem víme, že k tomu žádné nástroje nemáme. Ví to i Miroslav Kalousek. Ale máme neformální tlak, a to, že budeme s jednotlivými stranami hovořit.

Už máte nějaký takový větší rozhovor v diáři?

Přes příští týden se potkám se zástupci všech významných řetězců působících v Česku.

Který z článků onoho potravinářského řetězce z vašeho pohledu má přemrštěné marže?

Nenabyl jsem dojmu, že by ty marže ze strany zemědělců a potom zpracovatelů byly nějak extrémně nepřiměřené. Ale budu to komentovat, až si udělám ucelený obrázek. Vnímám, že loňský rok byl zcela unikátní. Potýkali jsme se s energetickou krizí, vysokou inflací, do toho jsme měli zemědělsky velmi úspěšný rok – například výkupní ceny mléka byly extrémně vysoké. Není tedy jednoduché říct, kde a jaké byly marže.

Zmínil jste zemědělce a zpracovatele, ale nikoli prodejce. Záměrně?

Nezmínil jsem je proto, že ten rozhovor mě právě ještě čeká. Budu chtít od nich slyšet hodně věcí týkajících se cen potravin. Ale i třeba toho, do jaké míry jsou schopni a ochotni zařadit do své nabídky české potraviny. To je velmi důležité téma. Zatím proto nedokážu říct, zda je výše marží prodejců přiměřená, nebo ne.

Předpokládáte, že ceny potravin budou příští rok klesat? Už třeba proto, že pokud konečně nepřijde další pohroma, jakou byly válka nebo covid, neměla už by být energetická krize a inflace má podle odhadů ministerstva financí v Česku klesnout pod tři procenta.

Jsem přesvědčen, že ano. Inflace skutečně klesá, to je první pozitivní jev. Vámi zmíněná méně než tři procenta by byl ideální stav. Zároveň pro potravináře platí, že mohou mnohem lépe reagovat na vývoj svého obratu. Upřímně řečeno, to byl jeden z důvodů, proč jsem minulý týden zrušil dotační titul na podporu velkých potravinářských koncernů. Už v letošním roce jsme zde měli alokováno 230 milionů korun – a vůbec jsme ho nevypsali. Před potvrzením tohoto rozhodnutí, které avizoval už můj předchůdce, jsem si nechal vytáhnout vývoj obratu a zisku oněch velkých firem. A jsem přesvědčen, že pokud takové firmy mají zisk v řádu desítek, někdy i stovek milionů korun, tak nutné investice do rozvoje provozů zvládnou samy.

Takže velké firmy od Ministerstva zemědělství pomoc čekat nemají?

My jim pomůžeme, například zcela novými nástroji, na které si mohou sáhnout přes Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond. V rámci podpory úvěrování pomůžeme s hrazením úroků – to platí i pro potravináře. Ale nebudeme nosit dotace tak, jak bylo zvykem. Ty mají směřovat tam, kde si dotyčný žadatel opravdu nemá jak sám pomoci. Například jako když ovocnář stojí před tím, jestli svůj sad vykácí, anebo ho bude dál provozovat a zůstane součástí krásné české krajiny.

Budete se tedy celkově snažit dotace hodně proškrtat?

Není jiné cesty. Otevřeně říkám, že nejsem přítelem dotační politiky. Dotace mají směřovat jen tam, kde řeší skutečný problém. Mluvil jsem tady o ovocnářích. Ne úplně lehká situace je také třeba u chovu prasat. Tam je nutné mít dotační programy například na welfare – neboli unijní opatření na ochranu zvířat, která musí chovatelé splňovat a jsou dnes velmi ambiciózní. Bez státní podpory by zemědělci měli problém jich dosáhnout. Nechci, abychom se vraceli k nějaké soběstačnosti v rámci vepřového masa, ale také nechci, aby počet chovaných prasat u nás klesal.

Plánujete se setkat také s největším potravinářským výrobcem v Česku - koncernem Agrofert - a promluvit si s ním o jeho cenách?

Měl jsem na Zemi živitelce desítky schůzek, setkal jsem se s majiteli úžasných malých rodinných farem, stejně tak jako se zástupci velkých agrokomplexů.

A co ten největší?

Nejednal jsem tam s politickými reprezentanty čili s koncovými vlastníky. Ambici jednat s Andrejem Babišem moc nemám, protože vím, že výsledek by byl předem jasný. Ale budu velmi upřímný, zastavil jsem se na Zemi živitelce i u stánku Agrofertu. Mluvil jsem tam například se zástupci firem, které dodávají technologie do kravínů. Tím chci zdůraznit, že pro mě není důležité, jestli je někdo malý, střední, nebo velký. Důležité je pro mě, co a jak dělá a čím přispívá k rozvoji českého zemědělství.

O dotacích mluvíte velmi kriticky. Máte už představu, jak velkou část z nich byste chtěl zrušit?

Jednání nás ještě čekají, číslo říct nedokážu. Bude to zcela jistě v řádu desítek milionů korun. Ale nezačínáme šetřit na zemědělci. V první řadě šetříme tady na ministerstvu. K 1. červenci jsme tu proškrtali 21 míst a v těchto krocích k efektivitě budeme pokračovat. Nechci tady někomu snižovat platy. Ti lidé odvádějí skvělou práci a velmi si jich vážím. Ale snažíme se jít tou cestou, že například nevypisujeme výběrová řízení na místa, která jsou prázdná, protože někdo odešel do důchodu nebo na mateřskou. Tam, kde to neohrozí chod resortu, jsem dal stopku na výběrová řízení.

Dotacemi nechcete řešit ani podporu tuzemských vinařů v případě zavedení spotřební daně na takzvané tiché víno. Kdy předpokládáte, že se svou pracovní skupinou dojdete k závěru, zda na víno uvalíte spotřební daň, nebo nikoli?

Nejsme pod žádným časovým tlakem. Platí, že to nebude součástí druhého čtení vládního úsporného balíčku, a dál uvidíme.

Během rozhovoru jste zmínil zajímavou věc: že byste chtěl zjišťovat, do jaké míry jsou v obchodech zastoupeny české potraviny. Hodláte na jejich zastoupení vyvíjet nějaký tlak?

Říkáte to naprosto správně – vyvíjet tlak – to je to, co jako ministr mohu a chci dělat. Současně chci dbát na přísný dozor kvality potravin, zvláště těch dovozových. Ze záchytů totiž vidíme, že jejich kvalita je často výrazně nižší než u českých potravin.

Čím to je? Víc je kontrolujeme?

To není o kontrolách, ale o přístupu zemědělců a potravinářů. Dovozcí reagují na poptávku. Ale já jim chci vzkázat, že tvrdě budeme kontrolovat kvalitu a bezpečnost potravin, za to nesu politickou zodpovědnost. Portál Potraviny na pranýři je důkazem, že to bereme vážně. Dnešní potravináři se bojí jako čert kříže toho, že by se tam objevili. Ten portál sledují stovky tisíc občanů, kteří se pak dozvědí, že se tady například objevila nejmenovaná uzenářská firma s výrobkem, na němž deklarovala obsah masa 60 procent a v reálu ho bylo 15 procent. A myslím, že takový výrobek už si pak těžko někdo koupí.

Když chcete v obchodech více českých potravin, přemýšlel jste i o nějaké zákonné úpravě?

Pokud bychom to chtěli legislativně upravit, museli bychom se vrátit před rok 1989.

Opoziční SPD předložila ve sněmovně v minulém volebním období návrh, který stanovoval procentuální zastoupení českých potravin.

To ukazuje na míru populismu tohoto hnutí. Takový návrh by zavést nešel. Co za sebe chci dělat a už také dělám, je marketingově pomoci českým potravinám směrem k veřejnosti. Máme velmi intenzivní kampaň podpory regionální potravin, pravidelně vyhlašujeme soutěž Regionální potravina, teď ty nejkvalitnější byly na Zemi živitelce, v sobotu je nabídneme na národních dožínkách na Letné v Praze. Chceme tím ukázat lidem, že mají možnost tady nakupovat kvalitní regionální potraviny.

Chystáte nějakou novou kampaň na podporu českých potravin?

Měl jsem k tomuto tématu už několik jednání s ředitelem Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF), který se na té propagaci podílí. Kampaně budou, ale musí být promyšlené, chceme postupovat s péčí řádného hospodáře a vědět, že se nám to vyplatí. A určitě si na to najdeme nějakého dodavatele, protože velkou kampaň na klíč ani fond, ani Ministerstvo zemědělství neudělá.

Máte už něco konkrétního v přípravě?

Ano, připravujeme otevření prodejny regionálních potravin v centru Prahy ve Štěpánské ulici, hned za rohem Václavského náměstí. Na Advent chceme všem, kteří do této prodejny zavítají, dovézt originální, regionální potraviny z celé České republiky.

Kdo to bude provozovat? Stát?

Státní prodejna to nebude. Ale nemám ambici hledat nějakého komerčního nájemce. Na Ministerstvu zemědělství máme řadu podřízených organizací, které k tomu využijeme. Klíčovým partnerem pak bude SZIF, který organizuje zmíněnou soutěž Regionální potravina. A vedle těchto potravin budeme chtít upozornit i na velké téma propojení sociální práce a služeb směrem k zemědělství. Napadá mě třeba příběh neratovského faráře Josefa Suchára, který v Orlických horách provozuje farmu a minipivo. Zboží i těchto producentů chceme ukázat a zároveň jim pomoci s odbytem. Produkty ve zmíněné prodejně se budou celoročně obměňovat. Nebude to tedy jen o marketingu směrem k domácnostem a spotřebitelům, ale i o podpoře projektů sociálního zemědělství, což je velké lidové téma. Jsem ministr za KDU-ČSL a není od věci si připomenout, že tento princip sociálního zemědělství byl vytvořen ještě za Josefa Luxe.

Česko bylo za první republiky velmoc v pěstování konopí. KDU-ČSL teď ale stojí proti záměru většiny koaličních stran legalizovat užívání a prodej této návykové látky plnoletým. Proč jste - soudě dle odmítání spotřební daně na tiché víno - v pohodě s alkoholem, ale tolik vám vadí konopí, které způsobuje řádově méně škod na společenském soužití?

S pitím alkoholu v pohodě určitě nejsme. Je to závislost jako jakákoli jiná a státu přináší obrovské lidské i finanční ztráty. Ale právě proto si myslíme, že rozšiřovat škálu legálních závislostí o další látku není zcela rozumné. Dlouhodobě podporujeme dekriminální pěstování konopí pro léčebné účely. Pokud si doma vypěstují tři rostliny, abych si udělal mastičku na klouby, je zcela neakceptovatelné, abych za to byl nějak právně postihován.

Je pravda, že jste si v KDU-ČSL nechali dělat průzkum, podle něhož si uvolnění pěstování pár rostlin na mastičky přejí vaši voliči?

Máme průzkumy, to mohu potvrdit. Ale i bez průzkumů jsme vždy říkali, že je nesmysl, aby za to někomu hrozil kriminál. Ovšem představa jiných, že tu vzniknou konopné kluby a dostaneme se ještě někam mnohem dál, než je Nizozemsko, je pro nás opravdu těžko akceptovatelná.

Zmínil jste proškrtání dotací, podporu českých potravin a důraz na kvalitu. Máte ještě nějaký velký cíl do konce volebního období?

Vidím obrovské ztráty v lesích, kde zvěř likviduje nově vysazené sazenice. Loni jsme jich vysadili 226 milionů a předem vím, že pokud nic neuděláme, zhruba 40 procent mohu odepsat a s tím hodit i miliardy korun do kanálu. Potřebujeme nastavit přiměřenou regulaci zvěře. Finalizuji teď novelu mysliveckého zákona, kterou žádný z mých předchůdců za posledních 20 let nedotáhl do konce.

To je myslivecká lobby tak silná?

Nechci jmenovat konkrétně, ale těch zájmových skupin je tolik, že to vždycky na něčem zkrachovalo. Myslivců si velmi vážím, ale všechno musí mít svá pravidla. A pokud tady máme přemnoženou zvěř, tak se musí střílet. Velké téma, které jde napříč všemi obory, pak je debyrokratizace. Ušetřit na administrativě zemědělcům, lesákům, vodohospodářům je velmi důležité. Chceme využít třeba satelitních snímků polností, které dnes dokážou velmi přesně určit, zda na příslušném místě byla vysazena plodina, kterou zemědělec uvedl v žádosti. A tím pádem už je nebudeme buzerovat neustálými kontrolami. Digitalizace musí pořádně zasáhnout i zemědělství.

MAREK VÝBORNÝ (47)

■ Vystudoval historii a teologii na Univerzitě Palackého v Olomouci. Je bývalým středoškolským pedagogem, učil dějepis, základy společenských věd a latinu. V roce 2012 se stal ředitelem Gymnázia Pardubice, Mozartova.

■ Ve volbách v roce 2017 získal poslanecký mandát, od března 2019 do ledna 2020 byl předsedou KDU-ČSL, odstoupil kvůli rodinnému neštěstí. Byl předsedou podvýboru sněmovny pro exekuce, insolvence a oddlužení.

■ V roce 2021 poslanecký mandát obhájil a byl zvolen šéfem poslanců KDU-ČSL. Tím byl až do června 2023, kdy ho stranický předseda Marian Jurečka vybral na post ministra zemědělství, kde Výborný vystřídal svého spolustraníka Zdeňka Nekulu.

■ Výborný je synem bývalého ministra spravedlnosti a ústavního soudce Miloslava Výborného, má tři děti.

<https://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/ministr/vystoupeni-v-mediich/dotace-proskram-v-retezcich-chci-nizsi.html>